Zadrugarstvo

Početak razvoja zadrugarstva u Vrepcu datira negde tridesetih godina ovog veka. To su bile male organizacije, onda malo imućnijih poljoprivrednika, koje su osnivane uz pomoć jedne poljoprivredno-gospodarske organizacije iz Gospića, zvane „Podružnica." Ta „Podružnica", pokušala je i uspjevala oformiti dosta tih malih udruženja seljaka po selima, kojima su davali naziv "Poljoprivredno-trgovačka zadruga". „Podružnica" je imala u Gospiću svoju ekonomiju, sa oglednim parcelama zemlje raznih ratarsko-voćarskih kultura. Posjedovala je i rasplodna grla, goveda, komja, ovaca i svinja. Preko te Podružnice nabavljale su su poljoprivredne mašine-alatke, u ono vreme vršalice za žito, željezni plugovi, livadne brane i drljače, trijeri i vijačice za žito. Ti strojevi su dodeljivani grupama seljaka po selima ili pojedincima, kojima se vršila zajednička obrada zemlje u selu, kao recimo vršidba žita, trijerisanje žita za sjeme i sl.

Preko tih seoskih zadruga, dobivala su se pojedina rasplodna grla stoke, koja su davana imućnijim seljacima, na odreden broj godina, s tim da su dužni vršiti oplodnju stoke, uz jednu novčanu naknadu, koju su plaćali korisnici, odnosno vlasnici oplodivane stoke. Kad bi istekao broj godina, na koje je „Podružnica" iznajmila rasplodno grlo seljaku, rasplodno grlo ostajalo je seljaku kao njegovo vlasništvo. Do pojave navedene „Podružnice", zemlja je dosta obradivana na primitivan način, odnosno primitivnim poljoprivrednim alatkama. Plugovi za oranje zemlje bili su drveni, osim crtala i dela lemeša. Brane za zabranavanje posijanih usjeva bile su od drveta, napred je bila jedne drvena jača, otesana bukova daska, zvana bilo, za koje su pozadi bile nanizane razne grane, obično grabove, sa sitnim grančicama. Kroz bilo je provučena potežnica, koja se kopčala za rudo, ili škarice, zavisi šta je uprezano da li volovi ili konji.

Prvi željezni plug u Vrepcu, dodjeljen uz minimalnu novčanu naknadu, negde oko 1927-29 godine. ~~Željeznog pluga~~, počela je bila upotreba ~~prvih godina poslije Prvog svetskog rata~~, poluželjeznih plugova, koji su imali drveni gredelj, ručke i kolica, dok je crtalo, lemeš i daska bilo od željeza. Ovaj plug se održao dugo godina, pa je do Drugog svetskog rata bio podjednak broj plugova željeznih i poluželjeznih u selu.

Sam način oranja zemlje bio je sada drugačiji, oralo se dublje, sa manje malih "jarčića-jaraka". Krompir se je počeo saditi pod plug, odnosno plugom, dok je ranije saden motikom. Korištena su i bolja sjemena pšenice, raži i krompira. Počela je i primjena umjetnog dubriva, posebno za krompir i raž. Počela je i sjetva krmnih trava, tako da je prinos sjena, te osnovne hrane za stoku, bio mnogo veći.

Skenirano CamScannerom

U Vrepcu je izgrađen ljetos 1932-35 i sokolski Dom,u kojem je jedna prostorija bila za zadružnu trgovinu,preko koje je vršena razmjena poljoprivrednih proizvoda,otkup proizvoda i dobivanje napred navedenih poljoprivrednih mašina i alatki,kao i rasplodnih grla i sjemena poljoprivredni kultura. Navedena trgovina radila je sve do raspada stare Jugoslavije 1941 godine,odnosno do dolaska ustaša u selo u aprilu iste godine.

Navedena "Podružnica" u Gospića u predratnim godinama,mnogo je doprinela unapređenju poljoprivredne proizvodnje u ličkim selima,kao i općenito napretku,odnosno poboljšanju života na selu. Iz mnogih seoskih domaćinstava,mnogi mladići,između 15 i 17.godine, završili su poljoprivredni tečaj,"onda zvanu poljoprivredno-podružničku školu" od šest mjeseci.Škola je bila besplatna,odnosno uz neku minimalnu novčanu nadoknadu.Tamo su mladići učili gajiti stoku na jedan moderniji način,učili su kako se obrađuje zemlja i seju razne poljopvredne kulture.Kako se kalemе i sade voćke,posebno kako se uzgajaju i gnoje.Sa njihovim povratkom u selo i nabavom željeznih plugova,brana i drljača,počela je bolja obrada zemlje i dobivani su veći prinosi.Posađeni su mnogi voćnjaci i prvi put bolje jabuke i kruške nego su do tada bile. Osećao se veliki napredak u poljoprivrednoj proizvodnju i općenito u napretku sela. Ali aprilski ratom 1941 i raspadom bivše Jugoslavije,sve je to stalo,nastao je jedan teški period u istoriji našeg sela i drugih srpskih sela širom osnovane takozvane NDH ~~države~~. Počeo je rat za slobodu,počeo je ustanak protiv zločina ustaša i njihovih naredbodavaca.

Kroz NOR,poljoprivredna je proizvodnja opadala sa smanjivanjem broja domaćinstava,odnosno članova seljačkih porodica,koji su ginuli u jedinicama NOV i POJ, od strane okupatora i ustaša i četnika. Selo je u toku rata sve spaljeno,sve kuće i gospodarske zgrade su nestale-spaljene.Od ~~245 i nešto~~ stambenih kuća i još više drugih gospodarski objekata,na kraju NOR, ostalo je samo tri-četiri kuće i nekoliko štala. Stoka je jako smanjena i sve ono što su seljani sticali dugi niz godina. Došla je sloboda,koja je skupo plaćena,životima mnogih palih boraca i žrtava fašističkog terora. Trebalo ja početi život od početka, na tim zgarištima.

Jedan deo seljaka se kolonizirao u Vojvodinu,drugi deo ostao je u selu,da obnovi porušeno i spaljeno,da zametne stočni fond,da oživi selo,koje je teško nastradalo u toku NOR. Počela je izgradnja novih kuća,obrada zemlje,nabava zaprežne stoke i drugog blaga.Nije sve išlo lako ali ipak se selo podiglo i za tri-četiri godine,uprkos dve sušne godine,selo je oživilo. U toj najvećoj obnovi sela i oživljavanju poljoprivredne proizvodnje,krajem febru-

Skenirano CamScannerom

3.

ara meseca 1949 godine,dolazi do formiranja Seljačke radne zadruge, koja je za svog trajanja od nepune četiri godine,osiromašila selo, po nekim pitanjima i domaćinstvima,gore nego za vreme NOR.Sam čin osnivanja zadruge tekao je ovako: sazvan je partijski sastanak na koji je došao sekretar Kotarskog komiteta KPJ i još nekoliko drugova iz kotarskih ondašnjih vlasti,dnevni red je bio,osnivanje seljačke radne Zadruge(SRZ).Pomenuti sekretar Kotarskog komiteta partije nije puno objašnjavao značaj te buduće zadruge,uglavnom je prepričao"direktivu odozgo" i još ponešto dodao svog shvaćanja i znanja o tome i počeo da pita-proziva pojedine članove partije, koji su bili kućegospodari,hoće li u Zadrugu ? Po ondašnjim shvatanjima, uloge i zadadataka partije,nije se moglo očekivati da se članovi partije neće izjasniti protiv ulaska u zadrugu na takav način. Prvi su se javili oni članovi koji su bili siromašniji, pa i ~~xxxxxxxxx~~ lošiji domaćini,kao i oni koji su bili u Odboru,matičar,tajnik i još poneki koji su slabo imali vezu sa zemljom. Međutim četvorica članova partije stavili su prigovor na takav način osnivanja zadruge,govoreći da je to vrlo značajan poduhvat i da o tome treba dobro prodiskutirati i razmisliti,imali uopće uslova da se takva zadruga osnuje u selu. Bili su prozvani,ili u zadrugu ili iz partije,njih četvorica su prihvatili ovo drugo i izašli su iz partije,ispraćeni grubom psovkom dotičnog sekretara Kotarskog komiteta partije(poznatog po vulgarnom rečniku).Kasnije dvojica od tih su ušli dobrovoljno u zadrugu,jer inače upis u zadrugu bio je na dobrovoljnoj bazi ali se to svuda kršilo,pa i u Vrepcu.

Za predsednika je izabran čovek koji se iz porodičnih razloga demobilisao iz armije kao ofisir,odan i iskren komunista, ali u takvim zadacima neiskusan. U zadrugu se unosilo sve što je seljak imao od zaprežne stoke,kola,poljoprivredni alat,ovce i goveda osim jedne krave,koja se mogla držati na okućnici(parčetu zemlje koja je ostavljena vlasniku,po unošenju ostale zemlje u zadrugu). NEŠTO PO UZORU KOLHOZA U S.SAVEZU Nakon mesec dana zadruga je omasovljena,jer se videlo da ipak treba ljudima objasniti značaj i svrhu tih zadruga,pa su u nju ušli mnogi dobri domaćini i uneli u nju sve ono što su stekli u te nekolike posleratne godine i ranije,što je sačuvano kroz tok NOR.

Sva je stoka smeštena u nekoliko štala ali nije bilo dovoljno tog prostora,pa je na jednu incijativu nekoliko drugova, predloženo da se za izgradnju jedne velike staje(štale)koju je inače trebalo zidati od kamena,upotrebi kamen od zapaljene crkve, koja je u toku rata spaljena i opljačkana. Od sve crkve ostao je samo zvonik sa zvonima,pa su seoska djeca stalno zvonila tim zvonima i to najviše noću kad se narod odmara od napornog rada.

Skenirano CamScannerom

4.

Postojala je opasnost da neko od djece nastrada, odnosno da padne penjući se na zvonik. Napominjem da je ideja o rušenju te crkvene zidine bila donešena još 1947 godine, izglasana na javnom skupu seljana, da bi se na tom mjestu napravio neki Dom ~~ili slično~~ JAVNI OBJEKT KORIS. OD CRKVE. Ta ideja i zaključak seljana nije ostvaren tada, a kasnije se pokušalo da se tu čak obnovi i crkva. ~~Zid~~ ZVONIK je srušen jedne noći, jer niko od komunista se nije usudio danju to raditi, jer je bilo i suprotnih mišljenja. Napravljena je velika štala kao i druge zgrade za korist zadruge na jednom mjestu, kod Pavičića kuća. "Rušioci" tog ~~zida~~ ZVONIKA I CRKVE, ZIDA bili su tuženi čak Centralnom Komitetu partije Hrvatske, pa je otud došla direktiva da se taj slučaj "ispita" i rečeno je da se je to trebalo raditi javno i po danu. Tadašnje rukovodstvo partije u Kotaru, obrazložilo je tu stvar i da nije bilo moguće to učini danju ali da su "Rušioci" imali dobru namjeru, jer na tom terenu gde je bila crkva planirali su podići spomenik palim borcima i žrtvama fašističkog terora, koji je kasnije i podignut, pa navedeni drugovi nisu pozvani na odgovornost.

Gledajući sa današnje distance, formiranje, rad i razvoj tih seljačkih radnih zadruga i vremena u kom su se formirale, ne treba olako osuđivati taj naš stepen razvoja na selu, ali se mora reći istina koja se često zaobilazi kad se govori o tim zadrugama, a to je: direktiva je bila od "vrha" naše partije i države, da se zadruge osnivaju samo tamo gde ima uvjeta za to. Po ovoj direktivi, u našem slu E takva zadruga uopšte nije trebala biti formirana-osnovana. Greške za takve zadruge snose kotarska i oblasna rukovodstva partije i vlasti, koji su se prosto takmičili ko će više osnovati zadruga, bez imalo mjerila, da li za to postoje uvjeti. Sastav ljudstva u tim zadrugama bio je različit, odnosno članovi su postali i slabiji i bolji domaćini, u zadrugu su ušli oni koji su imali samo možda jednu kravu ili nekoliko ovaca i oni koji su uneli mnogo više. Sva unešena imovina, postala je zajedničko vlasništvo, što ovi imućniji i vredniji seljaci nisu mogli shvatiti. Nagrada za rad bili su trudodani, svak je dobijao proizvode za svoj radni dan, bez obzira kako je radio. Ovaj način nagrađivanja bio je osnovni uzrok propasti zadruga i osiromašenja, kao i razočarenja mnogih vrednih domaćina.

Način rada i gospodarenje sredstvima za rad u tim zadrugama, potseća na današnje samoupravljanje u mnogim našim radnim organizacijama. Slabo poslovanje, slabo čuvanje inventara i zaprežne stoke, kao i nemilice uništavanje ostalog stočnog zadružnog fonda, posebno ovaca koje su nemilice spremane u zajedničkim kuhinjama kad su ~~se~~ se izvodili zajednički radovi (mobe) kosidba sjena i žita.

Skenirano CamScannerom

5,

Raspad zadruga bio je neminovan,pa je krajem 1952 god. seljačka radna zadruga u Vrepcu,koja je nosila ime"Đuro Ugarak Cogo" rasformirana.Ostatak imovine,stoke,alata i ostalog je podeljen na jednake delove,pa su oni koji nisu ništa ili su uneli nešta manje u zadrugu,dobili isto kao i oni koji su uneli mnogo i koji su još jednom ostali siromašni kao završetkom rata.Dobri domaćini bili su ogrčeni ali pomoći nije bilo,ostavljeni su sami sebi da se snalaze kako umiju,pa je trebalo dosta godina da bi se to nadoknadilo.

Namjerno izostavljam imena pojedinaca,koji su doprineli formiranju,omasovljenju,kao i raspadu tih naših zadruga,odnosno SRZ u Vrepcu.To je jedan dosta mučan i težak period u razvoju našeg sela,za koje sami seljani uopšte nisu krivi,izuzimajući pojedince,koji su se rukovodili raznim"direktivama odozgo"pa to često i zlouptrebljavali.Ekonomija koja je bila kod Pavičića kuća se raspala i razvukla,ostala je ta velika štala,koju kasnije oformljena Opšta poljoprivredna zadruga nije iskoristila.Kasnije je ta navedena štala pripala Poljoprivrednom Kombinatu iz Gospića,koji je istu prodao za mizerne pare privatnom licu,iako je ta štala bila vlasništvo sela,posebno onih zadrugara koji su je izgradili.

Navedena Opšta poljoprivrena zadruga koja je formirana kad je ova rasformirana imala je za svrhu,da pomogne razvoju sela, odnosno poljoprivredne proizvodnje,koja je upropaštena Radnom zadrugom. Međutim u tu zadrugu su se učlanili oni koji nisu bili u radnoj zadruzi,pa je i tu načinjena nepravda bivšim zadrugarima jer je deo njihovog inventara,vršalica,štala i još ponešto pripalo tim "novim"zadrugarima.Nova zadruga prešla je na trgovinu,pa o nekom poljoprivrednom napredku i razvoju sela nije bilo ni govora.

Poslije duže godina i takva zadruga se rasformirala,pa je trgovinu uzlela trgovačka organizacija iz Gospića"Visočica", koja i danas u selu drži svoju trgovinu.Što se tiče razvoja poljoprede i sela u tom smislu,seljani su prepušteni sami sebi.

Uzimajuću u uvid sav period zadrugarstva u selu,može se slobodno reći da nije nikad bilo dobro.Onu prijeratnu,koristili su razni pojedinci i pretvorili je kasnije u malu trgovačku radnju kao suparnika privatnim dućanima u selu,ali više za svoj lični interes. Radna zadruga je pogrešno osnovana,vođena i razvijana,pa je propala i osiromašila mnoge dobre domaćine. Poslednja Opća poljoprivredna zadruga,pomalo je ličila na onu prijeratnu,samo je imala veća osnovna sredstva i bila jedina trgovina u selu.Takođe su je koristili pojedinci pa su je i upropastili,tako je kasnije i ukinuta,rasformirana.

Skenirano CamScannerom